

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Β 3, 1 - 2, Β 6, 1 - 4

(Το διδαγμένο κείμενο κι η μετάφρασή του δε δίνονται λόγω οικονομίας του χώρου).

B. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: ΑΙΣΧΙΝΗΣ, ΚΑΤΑ ΤΙΜΑΡΧΟΥ 6 - 7

[6] προσήκειν δὲ ἔγωγε νομίζω, ὅταν μὲν νομοθετῶμεν, τοῦθ' ἡμᾶς σκοπεῖν, ὅπως καλῶς ἔχοντας καὶ συμφέροντας νόμους τῇ πολιτείᾳ θησόμεθα, ἐπειδὰν δὲ νομοθετήσωμεν, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις πείθεσθαι, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους κολάζειν, εἰ δὲ τὰ τῆς πόλεως καλῶς ἔχουν. Σκέψασθε γάρ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσῃν πρόνοιᾳ περὶ σωφροσύνης ἐποιήσατο ὁ Σόλων ἐκείνος, ὁ παλαιὸς νομοθέτης, καὶ ὁ Δράκων καὶ οἱ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους νομοθέται. [7] πρῶτον μὲν γὰρ περὶ τῆς σωφροσύνης τῶν παίδων τῶν ἡμετέρων ἐνομοθέτησαν, καὶ διαρρήδην ἀπέδειξαν, ἃ χρὴ τὸν παῖδα τὸν ἐλεύθερον ἐπιτηδεύειν, καὶ ὡς δεῖ αὐτὸν τραφῆναι, ἔπειτα δεῦτερον περὶ τῶν μειρακίων, τρίτον δ' ἐφεξῆς περὶ τῶν ἄλλων ἡλικιῶν, οὐ μόνον περὶ τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ῥητόρων. καὶ τοῦτους τοὺς νόμους ἀναγράψαντες ὑμῖν παρακατέθεντο, καὶ ὑμᾶς αὐτῶν ἐπέστησαν φύλακας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε το πρώτο απόσπασμα του διδαγμένου κειμένου.

A1. Ποια είναι, κατά τον Αριστοτέλη, η βασική απόδειξη ότι έχουν διαμορφωθεί οι ἔξεις και πώς αυτή συνδέεται με την ορθή παιδεία;

A2. Να αποδώσετε τον ορισμό της αρετής, βασιζόμενοι στο περιεχόμενο του δεύτερου αποσπάσματος του διδαγμένου κειμένου.

A3. ἀχθόμενος δραμεῖν, ἐνεργεῖν, ἔξις: Να γράψετε δύο ομόρριζα ουσιαστικά, απλά ή σύνθετα, για κάθε μία από τις παραπάνω λέξεις.

A4. Τι γνωρίζετε για τις σχέσεις του Αριστοτέλη με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία;

B1. Να μεταφραστεί το παραπάνω απόσπασμα.

B2. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

τραφῆναι: το β' ενικό προστακτικής στο χρόνο και στη φωνή που βρίσκεται.

παρακατέθεντο: ο ίδιος τύπος οριστικής ενεστώτα, στην ίδια φωνή.

ἐπέστησαν: το απαρέμφατο του ίδιου χρόνου, στην ίδια φωνή

νομίζω : το α' πληθυντικό της οριστικής μέλλοντα, στην ίδια φωνή.

πειθομένους: το γ' ενικό υποτακτικής, αορίστου β', στην ίδια φωνή.

καλῶς: το συγκριτικό βαθμό του επιρρηματος.

παῖδα: την κλητική ενικού.

ῥητόρων: τη δοτική πληθυντικού.

ἰδιωτῶν: τη γενική ενικού.

συμφέροντας: τη δοτική ενικού.

B3. Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις παρακάτω λέξεις: **τοῖς νόμοις, σκοπεῖν, περὶ σωφροσύνης, τοὺς μὴ πειθομένους, ὁ νομοθέτης, φύλακας.**

B4. ἐποιήσατο: Να εντοπίσετε τη δευτερεύουσα πρόταση στην οποία ανήκει το ρήμα και να τη χαρακτηρίσετε πλήρως.

B5. ἀναγράψαντες: Να αναλύσετε τη μετοχή στην αντίστοιχη πρόταση.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο Σταγειρίτης φιλόσοφος καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ἔξεις είναι τα μόνιμα και σταθερά στοιχεία του χαρακτήρα, τα οποία διαμορφώνονται με την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Κριτήριο για την παγίωσή τους θεωρεί την ηδονή ή τη λύπη που συνοδεύουν τις ενέργειες του ανθρώπου. Όταν η ηθική πράξη επενδύεται με ένα ευχάριστο συναίσθημα και μία ικανοποίηση για την τέλεσή της, αυτό αποτελεί απόδειξη ότι έχει οριστικά διαμορφωθεί η αρετή. Επομένως, δεν αρκεί απλώς το άτομο να φέρει εις πέρας μία ηθική ενέργεια είναι σημαντικό να βιώνει ευχάριστα συναισθήματα κατά την πραγματοποίησή της.

Προκειμένου να ενισχύσει τη θέση του και να την κάνει κατανοητή στο ακροατήριό του, επιστρατεύει ως παραδείγματα ορισμένους ανθρώπινους χαρακτήρες. Πραγματικά σώφρων δεν είναι αυτός που απλώς απέχει από τις σωματικές ηδονές, αλλά εκείνος που η επιλογή αυτή του προκαλεί χαρά και ευχαρίστηση. Αν δε βιώνει θετικά συναισθήματα θεωρείται ακόλαστος. Ανδρείος δεν είναι απλά αυτός που συμμετέχει στους κινδύνους, αλλά είναι όποιος χαίρεται ή έστω δε λυπάται για την κατάστασή του. Αντίθετα, όποιος νιώθει λύπη και φόβο θεωρείται δειλός.

Τη συγκεκριμένη θέση περί αρετής ο Αριστοτέλης την αξιοποιεί προκειμένου να προσδιορίσει την ορθή παιδεία. Πρεσβεύει ότι ορθή αγωγή είναι αυτή που κάνει τον νέο να χαίρεται ή να λυπάται με όσα πρέπει. Επομένως, οι φορείς της εκπαίδευσης οφείλουν να οδηγήσουν τους νέους στην εξοικείωση με την ηθική αρετή έτσι ώστε να νιώθουν ευχαρίστηση, κάθε φορά που πραγματοποιούν μία ενέργεια σύμφωνη με τις επιταγές της αρετής ή να νιώθουν δυσαρέσκεια, όταν οι πράξεις τους δε συνάδουν με τους κανόνες της ηθικής. Η εξοικείωση με την ηθική πράξη μπορεί να επιτευχθεί με την επιδοκιμασία και την επιβράβευση, όταν ο νέος ενεργεί ορθά και από την άλλη με την αποδοκιμασία και την ποινή, κάθε φορά που

απομακρύνεται από το δρόμο της αρετής. Η εκπαιδευτική αυτή πρακτική θα οδηγήσει στη διαμόρφωση των έξεων που θα συνδράμουν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της ηθικής αρετής και μετά την ενηλικίωση.

Είναι πραγματικά πολύ σημαντικός ο ρόλος της αγωγής στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των νέων και στην ομαλή ένταξή τους στην πολιτική και κοινωνική ζωή. Το παιδί, εύπλαστο ακόμη και δεκτικό της αγωγής, πρέπει να συνηθίσει να επιδιώκει την ηθική πράξη, η οποία επιφέρει επιβράβευση και έπαινο, και να αποφεύγει τις αντικοινωνικές πράξεις, οι οποίες επιφέρουν αποδοκιμασία και ποινές. Όταν αυτή η συμπεριφορά παγιωθεί και γίνει μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα, τότε θα νιώθει χαρά και ευχαρίστηση όταν ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες της ηθικής και δυσαρέσκεια, όταν τους παραβιάζει.

- A2.** Ο ορισμός της αρετής που δίνει ο Αριστοτέλης ξεκινά από την έννοια του γένους και προχωρεί στην ειδοποιό διαφορά. Η αρετή, λοιπόν, είναι μία έξη, δηλαδή αποτέλεσμα όμοιων ενεργειών που επαναλαμβάνονται. Η διαφορά της από τις υπόλοιπες έξεις είναι ότι η αρετή επιτρέπει στο πράγμα να φτάσει στην πιο τέλεια κατάστασή του και το βοηθάει να εκτελέσει και να φέρει εις πέρας το έργο του, να ολοκληρώσει δηλαδή το φυσικό του προορισμό.

Συμπεραίνουμε, επίσης, ότι η αριστοτελική αρετή έχει ευρύτατο περιεχόμενο και μπορεί να αποδοθεί όχι μόνο σε ανθρώπους αλλά και σε ζώα ή αντικείμενα. Η αρετή του οφθαλμού, για παράδειγμα, κάνει τον οφθαλμό σπουδαίο και τον βοηθά να φέρει εις πέρας το έργο του, δηλαδή την όραση. Η αρετή του αλόγου κάνει το άλογο σπουδαίο και ικανό να επιτελέσει το ρόλο του, δηλαδή να τρέξει καλά, να μεταφέρει τον αναβάτη και να υπομείνει τους εχθρούς στο πεδίο της μάχης. Έτσι και η αρετή του ανθρώπου τον καθιστά αγαθό και τον βοηθά να φτάσει στην τελειότητά του.

- A3. ἀχθόμενος:** απέχθεια, άγχος.
δραμείν: δρόμος, επιδρομέας.
ένεγκειν: φορέας, φόρος.
έξις: καχεξία, ευεξία.

- A4.** Βλ. σχολικό εγχειρίδιο, Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός λόγος, Ο.Ε.Δ.Β., σελ. 141, «Είκοσι ... εχθρούς».

- B1.** [6] Πρέπει όμως, νομίζω, όταν νομοθετούμε, να ξετάζουμε αυτό, πώς δηλαδή θα θεσπίσουμε καλούς και ωφέλιμους νόμους για την πολιτεία, όταν όμως νομοθετήσουμε πλέον, (πρέπει) να πειθαρχούμε στους νόμους που έχουν θεσπιστεί και να τιμωρούμε αυτούς που δεν πειθαρχούν, αν θέλουμε να ευτυχεί η πόλη. Σκεφτείτε πράγματι, Αθηναίοι, πόσο προνόησαν για τα ήθη, ο Σόλων εκείνος, ο παλαιός νομοθέτης και ο Δράκων και οι άλλοι νομοθέτες εκείνων των χρόνων. [7] Διότι πρώτα ρύθμισαν νομοθετικά την διαγωγή των παιδιών και με κάθε λεπτομέρεια καθόρισαν πώς πρέπει να ζει το ελεύθερο παιδί και πώς πρέπει να ανατραφεί, κατόπιν (έθεσαν νόμους) και για τους νέους, και για τις άλλες ηλικίες, όχι μόνον για τους ιδιώτες, αλλά και για τους δημόσιους άνδρες. Τους δε νόμους αυτούς αφού τους χάραξαν πάνω σε πλάκες, τους άφησαν ως παρακαταθήκη, και όρισαν εσάς ως φύλακες αυτών.

- B2.** τράφηθι
παρακατατίθενται
έπιστηναι
νομοῦμεν
πίθηται
κάλλιον
παῖ
ρήτορσι
ιδιώτου
συμφέροντι

- B3. τοῖς νόμοις:** αντικείμενο στο απαρέμφατο «πειθεσθαι».

σκοπεῖν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απαρέμφατο «προσήκειν».

περὶ σωφροσύνης: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αναφοράς στο ρήμα «ένομοθέτησαν».

τοὺς μὴ πειθομένους: επιθετική μετοχή, αντικείμενο στο απαρέμφατο «κολάζειν».

ὁ νομοθέτης: ονοματικός ομοιόπτωτος προσδιορισμός, παράθεση στο «ὁ Σόλων»

φύλακας: κατηγορούμενο στο αντικείμενο «ὑμᾶς» του ρήματος «έπέστησαν».

- B4. έποιήσατο:** Ανήκει στη δευτερεύουσα πρόταση «ὅσην πρόνοιαν... νομοθέται». Πρόκειται για μια δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, που εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «ὅσην» και είναι ολικής άγνοιας, εκφέρεται με οριστική αορίστου («έποιήσατο») γιατί δηλώνει το πραγματικό. Συντακτικά λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης «σκέψασθε».

B5. Η μετοχή είναι επιρρηματική χρονική συννημένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος, «οὔτοι». Ανάλυση: Ἐπεὶ άνέγραψαν.

Επιμέλεια

Ομάδα Αρχαίων Ελληνικών Ε. Ο. ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ